

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse muutmise ettevalmistamise rahastamise töörühma koosolek

KOKKUVÕTE

Aeg: 19.11.2020 kell 14-16.30

Koht: veebis

Osalejad: Renno Veinthal, Katrin Niglas, Tiina Laansalu, Martti Raidal, Mikk Vahtrus, Kaie Nurmik, Jakob Kübarsepp, Andres Tammsaar, Kairi Värvi, Katrin Pihor, Tiina Silem, Mariann Saaliste, Hanna Kanep, Siret Rutiku, Alice Liblik, Riho Gross, Margus Pärtlas, Taivo Raud, Maiken Kull, Ulla Preeden, Jaan Murumets, Erkki Koort, Anne Burghardt, Mait Rungi, Martti Raidal, Mario Kadastik, Piret Voolaid, Arvi Tavast, Tiina Laansalu, Eha Nurk, Jaan Undusk, Andre Vesikioja, Peeter Laud, Kaia Palm, Hardi Tamm, Ene Tammsaar, Martin Lall, Anne Jürgenson, Kairi Talves, Liis Siinor, Maarja Malm, Jaanus Karv, Kristiina Kütt, Mari Teesalu, Olavi Seisonen, Andrus Pirso, Aleksander Vukkert, Kristi Raudmäe, Mare Ainsaar, Andi Hektor, Arvo Leola, Ilona-Evelyn Rannala.

Sissjuhatuse ja kokkuvõtte eelnevatest koosolekutest

Katrin Pihor (Töörühma juht) teeb sissejuhatuse töörühma koosolekusse.

TAKS_rahastamine.p
ptx

Tänased teemad:

1. Töölehtede tagasiside
2. Kiri Teaduste Akadeemialt TAKS muutmise korralduse kohta
3. Tegevustoetus ja selle korraldamise põhimõtted – kellele, mis alustel jne

Täpsustatakse üle, kuidas toimub TAKS kaasajastamise protsess ja kuidas jõutakse hea õigusloome ja normitehnika eeskirjas kirjeldatud nõuetele vastava väljatöötamiskavatsuseni. Töörühmade ülesanne on kaardistada probleemid ja pakkuda välja võimalikud lahendusvariandid. Valik sobivate alternatiivide osas tehakse VTK ettevalmistamise käigus juhtkomisjoni poolt ning hiljem VTK menetlemise käigus. VTK saadetakse asutustele kooskõlastamiseks ning asutustel ja organisatsioonidel on võimalik esitada oma seisukohti. Asutused võivad oma seisukohti esitada kogu protsessi vältel. Selleks, et panustada saaksid ka teadlased, teeme juhtrühmale ettepaneku konsulteerida VTK osas laiemas ringis. Samuti kui asutused soovivad TAKS osas korraldada asutustes arutelusid, siis HTM on valmis tulema.

Töölehtede tagasiside

Laekus 9 töölehte. Kokkuvõtte kajastab asutustelt laekunud tagasisidet. (Vt slide).

VTKs kajastatakse põhiprobleemid ja võimalikud lahendusvariandid, samas VTK ei saa olla liiga detailne. Eraldi arutelu vajab rakenduskõrgkoolide ettepanek seoses rakenduskõrgkoolides tehtava TA rahastamisega. Kui räägime ettevõtluskoostööst või sektoritevahelisest mobiilsusest, siis mõtleme selle all ka koostööd avaliku sektori asutustega.

Arutelu saadetud küsimuste osas

Teaduse tegevustoetusele ülemineku aluseks on 2016. aastal valminud uurimistoetuste ja baasfinantseerimise uus kontseptsioon. 2016. aastal valminud kontseptsioon on tegevustoetuse osas üldiselt asjakohane, kuid selles peaks rohkem arvestama erinevate asutustega. Asutuste jaoks, mis ei ole ülikoolid, on tegevustoetus ainus toetus. Doktorantidega seotud kulud tuleb hüvitada asutustele, kus juhendamine tegelikult toimub.

Probleem 1: TA süsteem on killustunud ja TA asutusi, kes taotlevad riigi rahastamist, tekib järjest juurde.

Selgitus: Baasfinantseerimine, eriti selle mahu kasv on loonud stiimuli, mille tõttu asutused taotlevad evalveerimist, et saada ligipääs riigieelarvelisele toetusele. Vajalik on leida tasakaal järjest uute evalveeritud TA asutuste tekkimise ja süsteemi suletuse vahel. Uurimisgruppide olukord asutustes muutub ajas, seetõttu tuleb perioodiliselt hinnata, kas asutused on võimelised riigi poolt antud ülesandeid piisava kvaliteediga täitma. Korraline evalveerimine kui TA asutuste (kvaliteedi) lävepakuhindamine täidab oma eesmärgi osaliselt. Rahvusvahelise kompetentsi sisseostmine ei pruugi garanteerida asutuse funktsioneerimise ja kõrge kvaliteedi jätkusuutlikkust.

Võimalikud lahendused:

- Teadlane/uurimisgrupp saab evalveerimisel korraga esindada ainult ühte asutust ning ei teki olukorda, kus üks ja sama kõrgetasemeline teadlane/uurimisgrupp hoiab mitme asutuse TA tegevuse taset.
- Uurimisgrupi miinimumsuurus on sätestatud õigusaktides ning selle kaudu on võimalik määratleda, kas asutus kvalifitseerub TA asutuseks, kui kohustuslik on vähemalt ühe uurimisgrupi olemasolu asutuses.
- Jätkata asutuste konsolideerimise protsessiga. Mida väiksemad on TA asutused, seda vähem konkurentsivõimelised nad on. Suurematel TA asutustel on võimalik tagada asutuse nähtavus, usaldusväärsus ja stabiilsus.

Probleem 2: praegune baasfinantseerimine ei arvesta piisavalt TA asutuste erinevuste ja tegelike vajadustega.

Selgitus: positiivselt evalveeritud asutuste hulka kuuluvad nii ülikoolid, kus toimub nii õppetöö kui ka TA tegevus, riigi ja avalik-õiguslikud TA asutused ning eraõiguslikud TA asutused. Asutused tegutsevad erinevates valdkondades, osalevad erinevas määras doktorantide juhendamisel, tegelevad alus- ja rakendusuuringutega, on erineva suurusega. Samas eraldatakse baasfinantseerimist kõikidele asutustele ühesugustel alustel. Doktorantide juhendamist

võetakse rahastamisel hetkel arvesse ainult ülikoolide puhul, kuid doktorantide tegelik juhendamine toimub osaliselt mujal (käimasoleva doktoriõppe reformi teema).

Võimalikud lahendused:

- Tegevustoetust eraldatakse asutustele ühesugustel alustel sarnaselt praeguse baasfinantseerimisega. Tegevustoetuse eraldamine põhineb kokkulepitud kvantitatiivsetel näitajatel ning on asutuste jaoks läbipaistev.
- Tegevustoetuse eraldamine toimub sarnaselt kõrghariduse tegevustoetuse eraldamisega. Ootused asutustele (näiteks juhendatavate doktorantide või publikatsioonide arv, lepingute maht) räägitakse läbi lepingu sõlmimise käigus.
- Tegevustoetuse eraldamine põhineb osaliselt kokkulepitud kvantitatiivsetel näitajatel. Asutuse vajadused ja ootused asutusele räägitakse läbi rahastuslepingu sõlmimise protsessis.

Lisaks:

- TA tegevuse kvaliteedi hindamiseks erinevates valdkondades saab vastavalt vajadusele korraldada sihtvalveerimisi, mille kaudu on asutustel võimalik saada tagasisidet nende tugevate ja nõrkade külgede kohta ning võrdlust teiste asutustega.

Probleem 3: baasfinantseerimise/tegevustoetuse arvutamise komponendid ei arvesta piisavalt ühiskonna vajadustega ning ei toeta põhimõtet, et riigi vahenditest peaks toetama ainult avaliku hüve loomist.

Selgitus: Baasfinantseerimise mahu arvutamine toimub kolme kvantitatiivse põhikomponendi alusel: publikatsioonid ja patendid, doktorantide lõpetamine ja asutuste TA lepingud. Näitajad ei arvesta piisavalt asutuses tehtava teadustöö kvaliteeti ning TA asutustes tehtavaid muid tegevusi seoses ühiskonna teenimisega. Muuhulgas võimendatakse baasfinantseerimise kaudu koostööd ettevõtetega, kuid eraõiguslike asutuste puhul ei ole see näitaja asjakohane.

Võimalikud lahendused:

- Praegu baasfinantseerimise arvutamiseks kasutusel olevaid komponente täiendatakse ning lisatakse tegevustoetusele üleminekuga uusi; pakutud variandid:
  - TA asutuses tehtava teadustöö kvaliteediga seotud näitaja
  - Teistesse sektoritesse (väljaspool akadeemiat) teadustööle siirdunud doktorite arv
  - TA asutuste teadlaste poolt asutatud uute (teadusmahukate) ettevõtete arv
  - Asutuse aktiivsus teaduskommunikatsiooni ja populariseerimise osas
  - Asutuse atraktiivsus rahvusvahelistele talentidele
  - Laiemas mõttes ühiskonna teenimisega seotud näitaja (mis ei ole tingimata TA)
- Eraõiguslike TA asutuste puhul tuleb tegevustoetuse puhul arvestada ainult neid komponente, mis on seotud avaliku hüvega: avaldatud publikatsioonid, juhendatud doktorandid, samuti panus Eesti teadussüsteemi rahvusvaheliselt kõrgetasemeliste grantide kaudu.
- Läbirääkimised selle üle, mis on avalik hüve, mida konkreetsetes TA asutuse rahastatakse, on kahepoolne protsess - ühelt poolt asutuse nägemus, kuidas ta saaks ühiskonda teenida ning teiselt poolt riigi tellimus. Avaliku hüve näideteks võib olla kõrghariduse ja doktoriõppe teaduspõhisus, TA tegevuse järjepidevuse tagamine,

teadustaristu avatus, ühiskonna teenimine nii kitsamas kui laiemas mõttes, samuti teaduse populariseerimine.

Probleem 4: praegune baasfinantseerimine ei toeta piisavalt asutuste teadlaskarjääri mudeli toimimist.

Selgitus: kõrgharidusseadustiku uuendamise protsessi käigus loodi eeldused akadeemilise töötaja karjäärimudeli toimimiseks ning baasfinantseerimise mahu suurendamine oli mõeldud asutuste toimimise stabiilsuse, sealhulgas teadlaste töötasudele mineva osa, suurendamiseks. TA asutused on oma otsustes autonoomsed ning seetõttu on karjäärimudelid asutuste lõikes erinevad. Asutuse ti on erinev ka selle osa suurus tegevustoetusest, mis läheb teadlaste töötasudeks. Teadlaste hinnangul on osa, mis läheb baasfinantseerimisest teadlaste töötasudeks, liiga väike ning asutused kasutavad seda muude kulude katmiseks. Samuti puuduvad teised instrumendid, mis toetaksid asutuste karjäärimudelit ja püsirahastusega töökohti. Akadeemia välistele asutustele ei kirjutata ette, et neil peab olema karjäärimudel.

Võimalikud lahendused:

- Teadlaste karjäärimudeli rahastamiseks on põhilise riigipoolse rahastusinstrumentina ette nähtud tegevustoetus. Asutused on autonoomsed ja otsustavad ise, kui suure osa tegevustoetusest teadlaste töötasudeks määravad.
- Teadlaste karjäärimudeli rahastamine toimub tegevustoetusest selleks ettenähtud kindla osakaaluga vahenditest.
- Teadlaste karjäärimudelit rahastatakse tegevustoetusest, iga asutusega räägitakse eraldi läbi, kui suur osa tegevustoetusest peab minimaalselt minema töötasudeks.
- Teadlaste karjäärimudeli rahastamiseks luuakse eraldi rahastusinstrument.

Kokkuvõte

Järgmine kohtumine toimub 10.detsembril kell 14-17 veebis, teemadeks on TA süsteemi toetused ning asutuste ligipääs rahastusinstrumentidele.

Kokkuvõtte koostas

Mariann Saaliste